

“Ankara nire, Kore nire...”

Kore Savaşı nasıl patladı, biz nasıl asker gönderdik? - İktidar basını kararı “büyük başarı” diye övüyor - “Savaşa hayır” demenin 1950’deki bedeli - Muhalefet “hayır” demiyor ama, hükûmeti “Bunu Meclis’e getirmediniz” diye eleştiriyor - İskenderun’dan Pusan’a yirmi bir günlük yolculuk

İskenderun, Süveyş Kanalı, Kızıldeniz, Yemen, Hindistan, Bengal Körfezi, Singapur, Filipinler, Formoza... Ve nihayet Kore'nin Pusan limanı... Askerlerimizin yirmi bir günlük deniz yolculuğunun rotası buydu.

“Kore”yle 1950’nin haziran ayında tanıştık. Gerçi adı gazetele-
rin dış haberleri arasında daha önce de geçmeye başlamıştı. “Ko-
re sorunu”ndan söz ediliyordu. Ama bu, o zamanki “soğuk savaş”
sorunlarından sadece biriydi. Üstelik, bize hayli uzaktı.

Berlin sorunu, Finlandiya sorunu, Avusturya sorunu, Balkan ül-
keleri sorunları... Onlar Avrupa’daydı... Kore ise, “Uzakdoğu”nun
da uzak bir yerindeydi.

Ben, kendi hesabıma, haritadaki yerini de tam bilmiyordum.
Zaten nereden bilecektim? Kore, 1905’ten İkinci Dünya Savaşı so-
nuna kadar Japonya’nın Asya kıtasındaki egemenlik alanında ka-
lan bir “bölge”ydi. Ortaokul ve lisede okuduğumuz coğrafya ki-
taplarında yer alan “ülke”ler arasında değildi.

Japon egemenliğinden çıktıktan sonra kuzeydeki “komü-
nist”lerle güneydeki “antikomünist”ler arasındaki kavganın konu-
su olmuştu. Veya Sovyetler Birliği’yle ABD arasındaki kavganın...

25 Haziran’da bu kavga, kuzeydeki komünist kuvvetlerin güne-
ye saldırmasıyla savaş haline dönüştü.

Bu gelişme, Kore’nin önemini birdenbire artırdı. Gerek oradaki
savaşla, gerekse o konudaki diplomatik girişimlerle ilgili haberler,
Türkiye’deki radyo ve gazetelerin de ilk haberleri arasına girdi.
Ama biz, o işin bizimle ilgisi olabileceğini hiç düşünmemiştik.

Düşünmediğimiz şey, ABD’nin çağrısıyla toplanan Birleşmiş
Milletler Güvenlik Konseyi’nin Kuzey Kore saldırısından hemen
sonra aldığı kararla başımıza geldi.

Konsey, Birleşmiş Milletler üyesi ülkeleri, Güney Kore’nin sal-
dırıdan korunmasına katkıda bulunmaya çağırıyordu. O arada bi-
zi de... Oraya asker göndermemiz isteniyordu.

Çağrını yapan konseydi ama, çağrının asıl sahibi belliydi: Ame-

rika Birleşik Devletleri... Çağrıyla ilgili görüşmelere başlarken, biz de gazetelerin yayınlarından Kore'nin yerini ve özelliklerini öğrendik. Başkan Truman'ın talebini kabul etmek veya etmemek demektir. Ama resmî duruma göre, bu karar Birleşmiş Milletler'indi. Bunu uygulama yetkisi de, Birleşmiş Milletler'in o zamanki Norveç'li genel sekreteri Trygve Lie'nindi.

Hükûmet, çağrıyla ilgili görüşmelere başlarken, biz de gazetelerin yayınlarından Kore'nin yerini ve özelliklerini öğrendik.

Bu, Asya'nın doğu ucunda, Japonya kıyılarına el gibi uzanan bir yarımadaydı. Yüzölçümü 220 bin km²ydi. Yani Türkiye'nin üç buçukta biri kadar... Orada yaşayan Koreli sayısı da 60 milyon kadardı. Karadan iki komşusu vardı: Biri kuzeydoğudaki dar bir sınır çizgisinin arkasındaki Rusya'ydı, öteki de tüm kuzeyin ve kuzey batısını kapsayan sınırıyla Çin...

Kore, tarih boyunca istilalara uğramıştı. Moğolların, Çinlilerin, Japonların istilasına... İkinci Dünya Savaşı sonunda da, güneyden Amerikalılar, kuzeyden Ruslar tarafından "kurtarılmış"tı.

Savaşlardaki "kurtarma"lar malum... Hele ikinci Dünya Savaşı'ndan sonrakiler... Kurtarılan yerler, genellikle "kurtaran"ın elinde kalıyor. "Kurtaran"lar, kurtardıkları yerleri, kendi sınırları içine katmasalar bile, kendilerine benzetiyor.

Amerikalılar tarafından "kurtarılan" Japonya'nın yönetimi artık Amerikalıların elinde. Amerika'nın Uzakdoğu ülkeleri komutanı General MacArthur ne isterse o oluyor. Japonların yönetim rejiminden eğitim sistemine kadar her şeyi Amerikalılaştırılıyor.

Savaş sırasında Japonya'nın elindeyken, ondan ayrılan topraklar da, eğer Amerikalılar tarafından "kurtarılmış"larsa aynı uygulamaya tâbi tutuluyor. Ama Ruslar tarafından kurtarılmışlarsa, Rusların uygulamasına...

Sovyetler'in Uzakdoğu seferi

Rusların Kore işine karışmaları şöyle:

İkinci Dünya Savaşı'nın üç büyükleri –ABD, İngiltere, Sovyetler Birliği– malum, Almanya'ya karşı birlikte savaşıyordu. Ama bu, Mihver'in öteki üyesi Japonya'ya karşı öyle değildi. Stalin:

"Ben Almanlarla uğraşıyorum. Bir de Uzakdoğu'da savaşmam" demişti.

Amerika bunu anlayışla karşılamıştı. Japonya'nın işgal ettiği yerleri "kurtarma" operasyonlarını, İngiltere'nin ve İngiltere'ye bağlı Uzakdoğu ülkelerinin katkısıyla sürdürüyordu.

Bu durum, Almanya'nın yenilip teslim olmasından sonra da de-

vam etti. Hatta, ABD 8 Ağustos 1945 günü, Japonya'ya ilk atom bombasını atıncaya kadar...

Ancak o günden iki gün sonradır ki, yani Japonya'nın da teslim olmasına artık ramak kalmışken, Sovyetler Birliği birdenbire harekete geçti. ABD'nin daha önceki talebini kabul ettiğini açıkladı. Japonya'ya karşı o da savaş ilan etti.

Ve hemen, ABD'nin onayını alarak, Uzakdoğu'da Japon egemenliği altındaki Mançurya'ya asker sevk etti.

Mançurya, Kore'nin komşusuydu. Japon egemenliğinden önce Çin toprağıydı. Rusya, X. yüzyılda orada üsler elde etmiş, sonra da onları kendi topraklarına katmıştı. Ama sonra -XX. yüzyılın başında- Japonya devreye girmiş, Mançurya'yı savaş yoluyla, kendine bağlı bir kukla devlet haline getirmişti. O arada, Rusya'nın oradaki ayrıcalıklarına da son vermişti.

Rusların, İkinci Dünya Savaşı'na "12'ye çeyrek kala" girerken yaptıkları ilk iş de, işte Mançurya'yı, Japon yönetiminden kurtarmak oldu. Port-Arthur ve Dalien gibi eski yerlerini kendilerine bağlayıp, gerisini, bölgenin eski sahibi olan Çin'e bıraktılar.

Çin o sırada Çankayşek yönetimindeydi ama, Mao'nun liderliğindeki iç savaş da sürüyordu. İç savaş Mao kazanınca, Uzakdoğu'da iddia sahibi ülkeler arasına o da katılacaktı.

Kore'ye gelince...

Kore'nin güneyi Amerikalılar tarafından kurtarılırken, kuzeyinin "kurtarıcı"sı Rusya oldu.

Bu, Rusya'nın Amerika'yla vardığı anlaşmanın sonucuydu. Anlaşmaya göre Sovyet askerleri, Kore'nin kuzey bölümünü işgal edecekti. 38'inci paralele kadar gelecek, orada duracaktı. 38'inci paralelin güneyi, Amerikalıların kontrolü altına girecekti.

Bu, tabii, geçici bir yerleşim olacaktı. Amaç, tüm Kore halkını tek bir bağımsız Kore devletinin vatandaşı yapmaktı. Savaşı kazanan büyük devletlerin görevi, o bağımsız devleti oluşturmak ve geliştirmektir. Kore toplumu üzerindeki kontrollerini ancak bu amaçla ve geçici olarak sürdürebilirlerdi. Amerikalılar o "bağımsız ve tek devlet"i Korelilere daha 1943 yılında, Japonlarla savaş halindeyken vaat etmişlerdi. Sovyetler de bunu kabul etmişlerdi.

Başlangıçta işler, o hedefe uygunmuş gibi yürüdü.

Kore'ye Ruslar kuzeyden girdiler. 38'inci paralele kadar geldiler. Durdular.

Amerikalılar güneydeki hareketlerine bir ay kadar sonra başladılar. 38'inci paralele ulaşıp Ruslarla el sıkıştılar.

Sonra işler yavaş yavaş değişti. İki taraf da, başlangıçtaki söz-

Kore'nin kuzeyini Ruslar, güneyini Amerikalılar "kurtardı". 38'inci paralelin kuzeyinde, komünist Kuzey Kore, güneyde antikomünist Güney Kore devletleri ortaya çıktı. Kuzeyin başkenti Pyongyang, güneyinki Seul'dü.

lerini unutmamış görünüyorlardı ama, farklı yorumluyorlardı. Evet, Kore tek bir devlet olmalıydı. Ama bundan, Amerikalılar çok partili bir rejim altındaki bir Kore'yi anlıyordu, Ruslar da komünist rejim altındaki bir Kore'yi...

Kore'deki Demirperde

Bu düşünce farklılığı, "soğuk savaş" havasının sertleşmesiyle birlikte, 38'inci paralelin niteliğini değiştirdi. Orayı, Churchill'in Avrupa'daki durum için yaptığı benzetmedeki gibi, Asya'nın "Demirperde"lerinden biri haline getirdi. Bir süre sonra da, o perdenin iki tarafında, iki ayrı Kore'nin temelleri atıldı.

O temellerin malzemesi zaten hazırды.

Kuzeyde, Japon egemenliği sırasında yönetime karşı çıkan gizli Komünist Partisi'nin üyeleri yeniden toparlanmışlardı. Başla-

Güneydeki seçimi Syngman Rhee (solda) kazandı. Güney Kore'nin lideri oldu. Kuzeyde de Ruslar çekildi, Kuzey Kore kuruldu. Başına Kim İl-song geçti.

rında, Kim İl-song vardı. Moskova'nın desteğiyle otoriter bir yönetim oluşturmaya başlamıştı.

Güneyde, gene Japonlara karşı direnen, ama muhafazakâr grupları temsil eden bir hareket vardı: Lideri Syngman Rhee'ydi. İkinci Dünya Savaşı sırasında yurtdışında sürgün kalmış, Japonların yenilgisinden sonra ülkesine geri dönmüştü. O da çok partili bir düzen içinde kendi grubunu hâkim kılmaya çalışıyordu.

Kore'deki bu bölünmüşlük, 1947 ve 48 yıllarında Birleşmiş Milletler'i meşgul eden başlıca konulardan biri oldu. Sorunu Birleşmiş Milletler adına incelemek üzere bir komisyon kuruldu.

Komisyon üyeleri, iki ülkeye de gidip görüşmeler yapmak istediler. Bunu güneyde yapabildiler ama, Kuzey Kore onları sınırlarından içeri sokmadı.

Bunun üzerine, Birleşmiş Milletler'in otoritesini kabul eden Güney Kore'de seçim yapıldı. Seçime katılan parti sayısı 400'ü buldu. Ama Syngman Rhee, ne yapıp yaptı, kendi gruplarıyla birlikte tek başına iktidar olmayı başardı. Ülkedeki ABD kuvvetleri de, yönetimi, "Başkan Syngman Rhee"ye teslim etti.

Bunu, Kuzey Kore'de yapıldığı bildirilen bir seçimin sonucunun ilan edilmesi izledi. Buna göre, oradaki seçimi de –herhalde rakipsiz aday olarak– Kim İl-song kazanmıştı. Sovyet kuvvetleri de o anda Kore'ye getirmiş oldukları silahları tüm askerî malzemeyle birlikte Başkan Kim İl-song'a teslim ettiler.

Böylece, Avrupa'daki Almanya'da olduğu gibi, Asya'daki Kore'de de, bir milletten –fiilen– iki ayrı devlet çıkmış oluyordu. "Fiilen" diyoruz, çünkü kuzeydekini Batı Bloku ülkeleri, güney-

dekini de Doğu Bloku ülkeleri tanımıyordu.

Kore'nin 220 000 km²lik toprağıyla 60 milyonluk nüfusu, iki Kore arasında şöyle bölünmüştü:

Kuzeydeki "Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti"nin yüzölçümü yaklaşık 120 000 km²ydi. Nüfusu 20 milyonu.

Güneydeki "Kore Cumhuriyeti"nin de yaklaşık 100 000 km²lik toprağı ve 40 milyon nüfusu vardı.

Çinliler de devrede

Çin'in Kore'yle ilgilenişi, Sovyetler'inki gibi Amerika'nın onayıyla olmadı. Amerika'ya rağmen oldu. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Kore'nin 38'inci paralel boyunca ikiye bölünmesi sırasında, Çin'in iç savaşı daha bitmemişti. Çankayşek'in ordularıyla Mao Zedong kuvvetleri arasındaki çatışmalar sürüyordu. Çankayşek'i Batılılar, Mao'yu Sovyetler destekliyordu. Gerçi Çin komünistleriyle Sovyet komünistleri arasındaki ilişkilerin çok iyi olduğu öne sürülemezdi. Ama ortak düşmanları karşısında birbirlerini desteklemeleri, elbette doğaldı.

Sonuç malum: Mao Zedong kuvvetleri 1949 Ekimi'nde Çankayşek kuvvetlerini kesin yenilgilere uğratıp Pekin'i de işgal ederek, "Çin Halk Cumhuriyeti"ni ilan ettiler. Bunu, hemen, Sovyetler'le Çin Halk Cumhuriyeti arasında bir dostluk antlaşmasının imzalanması izledi. Ve Kuzey Kore'ye kuzey batı komşusunun topraklarından da yeni bir destek gücü oluştu.

Çin'in Mao'nun ve Maocuların egemenliği altına girmesi Birleşmiş Milletler'deki "soğuk savaş" havasını daha da sertleştirdi. Sovyetler Birliği, Batılılara karşı artık daha yüksekten konuşur hale geldi. Üstelik, Güvenlik Konseyi'ndeki oy dengeleri açısından, eline güçlü bir koz geçmişti:

Birleşmiş Milletler'de, malum, asıl etkili karar mercii, tüm üye ülkelerin katıldığı Genel Kurul değildir. Güvenlik Konseyi'dir. Güvenlik Konseyi'nin şimdi 15 olan üye sayısı o zaman 11'di. Bunlardan 6'sı (şimdi 10'u) genel kuruldan sečilerek gelirdi. 5'i –şimdiki gibi– "devamlı üye" sıfatını taşıyan "beř büyük" devletti. "Devamlı" olmalarının yanında, bir de "veto" hakları vardı. Her istedikleri karar –gene şimdiki gibi– tek başlarına engelleyebilirlerdi.

ABD, İngiltere, Fransa, Sovyetler Birliği ve Çin...

"Beş büyük"ler onlardı. O koltuklara, İkinci Dünya Savaşı'nın galipleri olarak oturmuşlardı. Çin'in onlar arasında yer alması, İkinci Dünya Savaşı'nda Çankayşek yönetimindeki Çin'in, Japon-

ya ya karşı, ABD'yle ittifak kurup mücadele etmesiydi. Çin'in Mao başkanlığındaki komünistleri de Japonya'ya karşı mücadele ediyordu ama, Amerika'yla ittifak kuran devlet, Çankayşek'in Çin'iydi. 1945'te Birleşmiş Milletler örgütü kurulurken, Güvenlik Konseyi'ndeki "Beş Büyükler" arasına alınan Çin'in koltuğunda, doğal olarak, Çankayşek'in delegesi oturuyordu.

Ancak durum artık değişmişti. Çin artık Mao'nun liderliğindeki Çin'di. Gerçi Çankayşek de kendi "milliyetçi" gruplarıyla Tayvan Adası'nda Çin devletinin başkanının kendisi olduğunu iddia ediyordu ama, Maoocuların o zamanki 700 milyon nüfuslu (şimdi 1,3 milyar) kara Çin'indeki egemenliklerini pekiştirdiklerini herkes görüyordu.

Amerika ise, bu gelişme hiç olmamış gibi, Çankayşek'in devletini Çin'in tek temsilcisi olarak tanımaya devam ediyordu. Çankayşek'in Güvenlik Konseyi'ndeki delegesi de, Amerika ile müttefiklerinin desteğine dayanarak Çin'in "devamlı üye" koltuğunda oturmaya devam ediyordu.

Bu duruma, Güvenlik Konseyi'ndeki Sovyet delegesi şiddetle itiraz ediyordu. Mao'nun Çin'ini resmen tanıyan devletler de gide rek artıyordu. Ama Amerika, Çankayşek'in o zaman 25 milyon nüfuslu (şimdi 40 milyon) ada devletini, tüm Çin'in temsilcisi say maktan vazgeçmiyordu.

"O adamı dışarı atın..."

Bu konudaki tartışmalar 1950 yılının 13 Ocak günü iyice sertleşti. Güvenlik Konseyi'ndeki Sovyet delegesi Yakov Malik, Çin'in koltuğunda oturan delegeye hakaretler içeren bir konuşma yaptı: Genel sekretere hitap ederek dedi ki:

"Şurada Çin devletinin koltuğunda oturan, ama hiçbir şeyi temsil etmeyen bir adam var. Onu dışarı atın."

Tabii, bu talep, ne genel sekreteri harekete geçirdi, ne de Çankayşek'in delegesi Dr. Çung'u. İkisi de yerinden kımıldamadı.

Yakov Malik'in de zaten öyle bir beklentisi yoktu... O talebi, daha sonra yapacağı protesto gösterisinin ilk adımı olarak öne sür müştü. İkinci adımını şu cümleyle attı:

"Sovyetler Birliği, bundan böyle asla, Çankayşek'e hizmet eden bir heyetle aynı masaya oturmayacaktır."

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde Sovyet delegesi Malik topantıları boykot edince yeri boş kalmıştı. Bu, Kore'ye müdahale etmek isteyen Amerika'nın işine yaradı. Konseyde kimse veto kullanmadı. Karar alındı.

Üçüncü adını da ayağa kalkarak attı. Salonu, yardımcılılarıyla beraber terk etti, gitti.

Bu, belki fiyakalı bir gösteriydi ama, sonradan yakın tarihe, Sovyet diplomasisinin büyük bir hatası olarak geçecekti. Türkçe'de "Büyük lokma ye, büyük laf etme" diye bir atasözü var. Rusça'da da var mı bilmiyorum ama, Sovyet delegesi, o "büyük laf"ı ettikten sonra, bir daha uzun süre ondan dönemedi, Güvenlik Konseyi toplantılarını boykot etmeye devam etti. Ve bu, altı ay sonraki Kore Savaşı'nın başlangıcında, ABD'nin işini çok kolaylaştırdı.

İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda, askerî hareketlerin bir "meşruiyet" temeline oturmasına çok önem veriliyordu. ABD de bu konuda dikkatliydi. (Irak'a karşı "Güvenlik Konseyi ne derse desin. Ben bildiğimi okurum" dediği 2003 yılı başındaki gibi değildi.)

Birleşmiş Milletler'in kuruluşu, ABD'nin öncülüğünde olmuştu. ABD, onun kurallarına –en azından şekil açısından– uymayı, ihmal edemeyeceği bir görev sayıyordu. Aksi halde tutarlılığını kaybederdi. Birleşmiş Milletler'in kurallarının gereği de, Kuzey Kore'ye karşı alınacak askerî önlemlerin Güvenlik Konseyi kararına dayandırılmasıydı:

Kuzey Kore'nin Güney Kore'ye saldırısının hemen arkasından ABD, Güvenlik Konseyi'ni toplantıya çağırdı ve Sovyet temsilcisinin bulunmadığı oylamada istediği kararı kolaylıkla aldırdı. Kararın özeti şuydu:

“Güvenlik Konseyi,

1- Kuzey Kore kuvvetlerine, saldırılarına derhal son verip 38’inci paralelin kuzeyine dönmelerini ihtar eder.

2- Tüm ülkelerin hükümetlerini, Birleşmiş Milletler’in bu kararının gereğinin yerine getirilmesine katkıda bulunmaya davet eder.”

Güvenlik Konseyi’nin dört daimî üyesi ABD, İngiltere, Fransa ve Çankayşek Çini bu karara doğal olarak kabul oyu vermişlerdi. O dönemin –sayıları o zaman 6 olan– “seçilmiş üyeler”i arasında da, Doğu Bloku ülkesi yoktu. Evvelce Sovyetler Birliği’nin yanında olan komünist Yugoslavya da artık ondan ayrılmış, bloklar dışı bir siyaset izlemeye başlamıştı. O çekimser kaldı. Geri kalan 5 üyenin hepsi –Norveç, Hindistan, Mısır, Ekvador, Küba (Castro’dan önceki Küba)– Amerika’nın istediği “kabul” oyunu verdi.

Bu, Kuzey Kore’nin saldırısına karşı Amerikan hükümetinin alacağı önlemleri “meşru”laştıran, onları “yasal” temele oturtan karardı.

Sovyetler Birliği Güvenlik Konseyi’ni boykot etmekle yaptığı hatayı ancak ondan sonra anladı. Konseydeki temsilcisi orada bulunsaydı, veto hakkını kullanacaktı. Kore’ye müdahale kararı alınamayacaktı.

Kendini toparlayıp konsey toplantılarına yeniden katılmaya neden sonra karar verebildi. O zamana kadar birkaç hafta daha geçti ve o süre içinde ABD konseye Kore’yle ilgili yeni kararlar da aldırıldı. Bunlardan biri, Kore Savaşı’na katılacak Birleşmiş Milletler birliklerinin komutasının bir Amerikan generaline verilmesiydi.

“Azami samimiyet” ne demek?

Aynı kararlar, o önlemlere başka ülkelerin de “katkıda bulunması”nın yolu açılıyordu. Yani Kore’ye asker göndermelerinin yolu... Tabii, bu, her ülkenin kendi kararına bağlıydı. Ama Amerikan hükümeti, etkileyebileceği ülkeleri o kararı almaya “teşvik” edecekti.

O yolda “teşvik” edilmeye en müsait ülkelerden biri Türkiye’ydi. Nedeni belliydi: Türkiye’nin, hem “Rus tehlikesi”ne karşı güvenliğe ihtiyacı vardı, hem de ekonomik durumunu güçlendirmek için paraya ihtiyacı vardı. Güvenliğini sağlamak için NATO’ya girmek istiyordu. Para bulmak için de, zamanın tek “bol paralı” ül-

Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü (solda) Meclis'teki konuşmasında Birleşmiş Milletler'in Norveçli genel sekreteri Trygve Lie'nin (sağda) çağrısına olumlu bir cevap verdi. Fakat kararın belli olması vakit alacaktı.

kesi ABD'nin Truman Doktrini'yle başlattığı hibe ve kredi yardımlarını artırmasını bekliyordu.

Bu iki konuda da, ABD'nin tutumu o kadar olumlu değildi. Hele NATO konusunda, ittifakın alanını daha fazla yaymayı düşünmüyordu. Bunu öteki NATO ülkeleri de istemiyordu. Güvenlik açısından Türkiye'ye biçilen rol, Batı'nın güvenlik sistemiyle ilişkisini Amerika üzerinden bir "özel statü"yle sürdürmesiydi. (Sonradan Avrupalı bazı muhafazakârların Avrupa Birliği konusunda önerecekleri "özel statü" gibi...)

ABD'nin, Birleşmiş Milletler'e yaptırdığı "Kore'deki harekâta katılın" çağrısından sonra bu tavır birdenbire değişti. ABD Türkiye'ye, NATO kapısının açılabileceğini, ayrıca Amerikan yardımının artırılabilceğini belirten mesajlar vermeye başladı. Tabii, Türkiye, Birleşmiş Milletler'in çağrısına gereken cevabı verirse...

Türk hükûmeti de konuyu enine boyuna düşünüp "gereken cevap"ın ne olabileceğini hesaplamaya başladı. Bu arada, kamuoyunu oluşturmaya için de harekete geçildi.

Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü, Birleşmiş Milletler çağrısının kendisine bildirilmesinden hemen sonraki 30 Haziran günü Meclis'te bir konuşma yaptı. Kararı övdü. Ama asıl, kararın uygulanması için "kuvvetlerini derhal harekete geçiren" ABD'yi övdü dedi ki:

“Birleşik Amerika hükümetinin hareketini büyük bir memnuniyetle karşılamak, sulhsever bütün milletlerin vazifesidir. Tecavüzün hukuk dışı olduğuna inanan bütün demokrat milletlerin vazifesidir.”

Meclis çoğunluğu bu sözleri şiddetle alkışladı.

Köprülü, Birleşmiş Milletler’in o zamanki genel sekreteri Trygve Lie’nin çağrını bildiren yazısına verdiği cevabı da açıkladı. Şöyle demişti:

“Türkiye Cumhuriyeti’nin Birleşmiş Milletler’in bir üyesi sıfatıyla deklare ettiği taahhütleri antlaşma hükümleri dahilinde ve azamî samimiyetle yerine getirmeye amade olduğunu bildiririm.”

O dakikadan itibaren, bu “azamî samimiyet” sözünün ne anlama geldiğini herkes birbirine sormaya başladı. Gerçi, “samimiyet”in “azamî”, “asgarî”, “orta karar” diye bölümlere ayrıldığı pek görülmemiştir. “Samimiyetle” denilince “Kaç derecelik samimiyetle?” diye soran da olmazdı. Ama Fuat Köprülü bir Türk edebiyatı profesörüydü. Bu gereksiz sıfatı, herhalde yanlışlıkla değil, kasıtlı kullanmış olmalıydı.

Bu kastın ne olduğu, yavaş yavaş anlaşıldı. Köprülü’nün “azamî” dediği şey, “samimiyet”ten çok, Kore’ye gönderilmek istenen asker sayısının ölçüsüydü. Hükümet, ABD’nin talebini mümkün olan en yüksek düzeyde karşılamak istiyordu.

“Yavaş olun”cular, “evet”çiler, “hayır”cılar

Bu isteğe, basından da katılanlar çoktu. Gerçi “Bu işi o kadar abartmayın. Yavaş olun” diyenler de vardı. CHP döneminin son Dışişleri bakanı ve gazeteci Necmettin Sadak onlardandı. *Akşam* gazetesindeki başyazısında, Türkiye’nin Birleşmiş Milletler’in çağrısına uymasını doğru buluyor, ancak yapacağı yardımın sembolik olması gerektiğini yazıyor ve şöyle diyor:

“Asker göndermemiz söz konusu olamaz. Türkiye bir tecavüze uğrasa, Kore’ye yardım etmiş diye kimse bizim yardımımıza gelmez.”

Ama basında buna karşı görüşler çoğunlukta idi. *Cumhuriyet*’te Abidin Daver şöyle yazıyordu:

“Yarın memleketimize karşı yapılacak bir taarruz üzerine bütün Birleşmiş Milletler’in bizim de yardımımıza koşacağına inanmak lazımdır. Bu itibarla (Kore’ye) sembolik bir yardım yapmakla iktifa etmeyi (yetinmeyi) düşünmek doğru olmaz.”

Halk arasında da Kore’ye hemen ve mümkün olduğu kadar çok asker gönderilmesinden yana olanlar çoktu.

Bir İstanbul milletvekili Senihi Yürüten vardı. Milletvekilliğine Şoförler Cemiyeti başkanırken seçilmişti. Kore için gönüllü toplamak üzere bir dernek kurdu. Gönüllülerden bir milis gücü oluşturacaktı. Derneğe ilk hamlede 2 bin gönüllünün başvurduğu açıklandı.

Tabii, Türkiye’de 2003 yılındaki Irak Savaşı konusunda olduğu gibi “Savaşa hayır” diyenler de vardı. Fakat onların sesi, çok zayıf çıkıyordu: Üç nedenle:

1- Hükûmet “Savaşa hayır” demeyi vatan hainliğiyle bir tutuyordu.

2- Polis ve savcılar onların aktif olanlarını şiddetle takip ediyordu.

3- Halkın içinden de, onlardan yana bir eğilim kendini göstermiyordu.

Bu koşullara rağmen, bu konuda faal olmaya çalışan bir dernek vardı. Adı “Barışseverler Derneği”ydi. Başkanı Behice Boran’dı. Genel sekreteri Adnan Cemgil’di.

... Ve karar

Kore’ye asker göndermekle ilgili tartışmalar, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin 27 Haziran 1950 gününde aldığı karardan ve Köprülü’nün BM genel sekreterine verdiği cevaptan sonra iki üç hafta kadar yoğun bir şekilde devam etti. Sonra biraz tavsadı. Hükûmet o konudan bahsetmez oldu. Araya daha önce değindiğimiz konular girdi: CHP kurultayı... Basın kanunu... Af kanunu... Nâzım Hikmet’in serbest kalması...

Gazeteler onlara ağırlık verdi. Öyle bir hava oluştu ki, Kore konusu sanki önemini kaybetmişti de hükûmet, hele biraz daha zaman geçsin, asker göndermekten belki kurtuluruz diye bekliyordu.

Böylece 25 Temmuz gününe gelindi. Ve o günün akşam saatlerinde durumun hiç de öyle olmadığı, tam tersine, Kore işinin Yalova’da cumhurbaşkanının başkanlığında başbakanla birkaç bakanın katıldığı bir toplantıda gizlice görüşülüp kesin karara bağ-

landığı ortaya çıktı. Karar Yalova'da daha önce alınmıştı. 25 Temmuz akşamı da, Ankara'da tüm bakanların katıldığı Bakanlar Kurulu toplantısı sonunda ilan edildi: Bakanlar Kurulu gene cumhurbaşkanının başkanlığında toplanmıştı. Kamuoyuna yapılan açıklamanın özeti şuydu:

"Türkiye Kore'ye 4 500 askerli bir tugay gönderecektir."

Karar aynı akşam Birleşmiş Milletler genel sekreteri Trygve Lie'ye resmen bildirilmişti. Ankara'daki 28. Tümen'e bağlı bir tugayın hazırlanması çalışmaları Genelkurmay'ca başlatılmıştı.

Bu, Birleşmiş Milletler'in çağrısına dünya devletlerinden verilen ilk kesin cevaptı. Ve daha sonra görülecekti: İngiltere'den sonraki en "cömert" cevaptı.

Kore'de en fazla askerle savaşıacak olan, hatta –Güney Kore'deki kuvvetleriyle– daha ilk günden savaşın içinde olan ülke, doğal olarak, ABD'ydi. Birleşmiş Milletler çağrısının asıl sahibi de oydu. Güvenlik Konseyi'nin kararı, onun girişimiyle alınmıştı. Ama ABD'nin en yakın müttefiki olan NATO ülkelerinden –İngiltere hariç– hiçbiri, NATO ülkesi olmayan Türkiye ölçüsünde bir askerî katkı vaat etmemişti.

Askerî katkı vaatlerini resmî karar haline getirmekte Türkiye ilk sırayı almıştı. Öteki ülkelerin kararları daha sonra ilan edildi.

ABD, Kore'deki çok az sayıdaki birliklerini hızla artıracaktı. Güney Kore'nin de orada 8 tümenlik askeri vardı. Onlar da Amerikan komutası altına gireceklerdi. Öteki ülkelerin askerleri de öyle... Güvenlik Konseyi'nden, Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin başkomutanını belirleme yetkisini alan Başkan Truman, o görevi Uzakdoğu'daki kuvvetlerin başkomutanı general Douglas MacArthur'u tayin etmişti. Diğerleri gibi, Türkiye'nin de Kore birliğinin komutanı o olacaktı.

Türkiye'den sonra İngiltere'nin göndereceği asker mevcudu da ilan edildi. O bir tümen olacaktı. Ama o tümenin, sadece bir bölümü İngiliz askeri idi. Diğerleri Çanakkale Savaşı'ndaki gibi Avustralyalı ve Yeni Zelandalı'ydı. Kanadalılar da aynı tümenin içinde yer alacaktı.

İngiltere'nin tümeninden sonra sırada Türkiye'nin tugayı vardı.

Bizden başka tugay gönderen yoktu. NATO üyeleri, Fransa, Hollanda ve Belçika, tabur veya bölük düzeyinde birlikler göndereceklerdi. NATO dışından, Filipinler, Tayland, Kolombiya ve –Türkiye gibi NATO'ya girmeye çalışan– Yunanistan da öyle...

11 MİLLİYET PAL

Hükûmetin beklenmiyen kararı

kore harbine dörtbin beşyüz kişilik kuvvet gönderiyoruz

Bakanlar Kurulunun toplantısından evvel Cumhurbaşkanı, Başbakan, Milli Savunma Bakanı ve Washington Elçimiz 3 saat görüştiler

İzmit Körfezindeki Amerikan gemilerinin hareketlerine dair beyanatı

Yalova'da alınan, Ankara'da da Bakanlar Kurulu'ndan geçen karar tüm Türkiye'yi heyecanlandırdı. O günden itibaren gazetelerin başlıca konusu haline geldi.

“Türkler geliyor” sesleri...

25 Temmuz gecesi ilan edilen karar, Türkiye’de farklı yankılar yaptı. Hükûmet ve hükûmeti tutan çevreler, bunun Türkiye’nin “komünizme karşı mücadelede” ne kadar sorumlu davrandığını gösteren “çok şerefli bir adım” olduğunu öne sürüyorlardı.

Türkiye’nin bu konuda başka ülkelere göre öne geçişi, büyük başarı olarak gösteriliyordu. Hatta rivayetler vardı: Kabinedeki tartışmalarda Menderes tugayla da yetinmeyip tümen göndermek istemiş ama, Bayar bunu önlemiş diye...

İktidar sözcüsü *Zafer* gazetesi, bu “büyük başarı”yı, ülkemizin gelecekteki savunmasının garantisi sayıyordu. Başyazar Mümtaz Faik Fenik “Eğer bu yapılmamış olsaydı ne olurdu?” diye sorup, cevabını şöyle veriyordu:

“(O takdirde) memleketimiz maazallah tehlikeye maruz kaldığı zaman, Birleşmiş Milletler’den ve Amerika’dan hangi yüzde yar-dım isteyebilirdik?..”

Ve bundan şu sonucu çıkarıyordu:

Biz, yardımsız da istiklâlimizi koruruz.
Amerikalı – Yapacağım yardım, 1952'ye kadar sürecek.
Türk – Ben vatanımı korumak için elde silâh bekliyorum. Sen beni kuvvetlendirmekle asıl yardımı kendine ediyorsun. Hesabını ona göre tut.

Köroğlu'ndaki Amerikalı-Mehmetçik diyalogu, Yalman'ın yazısına uygundu. Türk'ün parada pulda gözü olmazdı...

“Kore dağlarından aksedecek ‘Allah Allah’ nidalarının (seslerinin) biz şimdiden bütün sınırlarımızı koruduğunu hisseder gibi oluyoruz.”

Bu, Kore kararının resmî gerekçesine uygun bir beklentinin ifadesiydi. Gerçi daha sonraki yıllarda olan bitenler, o beklentinin o kadar da doğru çıkmadığını gösterecekti. Türkiye'nin bir te-cavüz karşısında sınırlarını koruyabilmesi için yardım görmesine, Birleşmiş Milletler'in isteklerini fazlasıyla yerine getirmesi bir yana, NATO ülkesi olması da yetmeyecekti.

1964'teki Kıbrıs olayları sırasında Johnson'un “Ruslar size saldırırsa biz sizi korumayız” diyen mektubu bunun bir örneği olacaktı. Bir başka örneği, NATO'nun daha sonraları oluşturacağı “esnek mukabele” stratejisiydi. Buna göre “düşman”ın NATO bölgesinin sınır ülkelerine saldırması halinde, NATO'nun savunma hatları geriye çekilebilecekti. Saldırıya “mukabele” etmeye (karşılık vermeye), düşmanın ülke içlerine ilerlemesinden sonra baş-

Koreye 4500 asker gönderiyoruz

Amerika - Sen de Koreye yardım et. Bir gün sana da aldırırlarsa bütün dünya yardımına geliriz.
Türk Sözüne inanıyorum, Koreye asker göndereceğimi!

Kahraman Mehmetçik Kore yolunda

Anacı - Sağlıcakla git, sağlıcakla dön, evlâdım. Bir gün bize de imdat lâzım olursa senin nerelere imdadına çıktığını düşünüp belki insafa gelirler.

Mehmetçik, Amerika'yla bir başka diyalogunda bir beklentisini ifade ediyordu. Amerika'nın sözünü senet sayıyordu. Kore'ye asker göndermesi, Amerika'nın "söz"üne inanmasındandı... Mehmetçik'in annesi (sağda) daha ihtiyatlıydı. Amerika'dan, sözünü tutması yerine "insafa gelmesi"ni bekliyordu.

lanacaktı. Mesela Türkiye örneğinde, Doğu ve İç Anadolu elden gittikten sonra belki Eskişehir veya İzmit önlerinde...

Ama o zamanlar, hükûmette de, iktidar yanlısı basında da böyle ihtimalleri düşünenler azdı. "Hele biz Kore'de 'fedakârlığımızı' yapalım, Amerika bize bunun karşılığını nasıl olsa verir" diye düşünenler çoğunluktaydı.

Hatta bazıları, daha da yüksek perdeden konuşuyordu. "Biz bu işi kendi asaletimiz gereği yapıyoruz. Karşılığında bir şey beklemek gibi bir hesabımız da olmaz, çünkü biz büyük milletiz" diye yazılar yazıyordu. Ahmet Emin Yalman, onlardandı. *Vatan*'daki başyazısında, bir Amerikan gazetesinin attığını öğrendiği bir başlığa dayanarak şöyle diyordu:

"Tarihin sinesinden bir ses yükseliyor. Bütün dünya bunun akisleriyle çalkalanıyor: 'Türkler geliyor.' Bu ses, 4 500 kişilik bir Türk askerî kuvvetinin Kore'ye gönderileceği haberinin bir ifadesi değildir. Tarih boyunca daima asaleti ve büyüklüğü temsil etmeyi bilen Türk ruhunun dünya sahnesinde yeniden şahlandığının bir ifadesidir. (...) Adnan Menderes hükûmeti, tarihî kararını verirken, hiçbir küçük hesaba tâbi olmamıştır. Sadece tarihin büyüklere ve cesurlara nasip ettiği bir 'vazife'ye sahip çıkmıştır. Böylece Türk tarihini dolduran yüksek ananelerin seviyesine yükselmiştir."

Ahmet Emin Yalman'ın "sahiplendiğimiz" bu "vazife"den bir karşılık beklemediğimizi, bunun sadece "büyüklüğümüzün", "cesurluğumuzun", "şahlanan ruh'umuz"un sonucu olduğunu vurgulayan sözleri hayli fiyakalıydı. Ama Yalman bunları yazarken, bildiği bir gerçeği, okurlarıyla paylaşmıyordu. Kendine saklıyordu. Bu, Başbakan Menderes'in kendisine daha önce gizli bir görüşmede anlattığı "NATO'ya girme" hesabıydı. Yalman bunu, –birazdan göreceğiz, çok daha sonra yayımlayacağı anılarında yazacaktı.

CHP: "Meclis'i niçin atladınız?"

Şimdi gelelim ana muhalefet partisi CHP'nin görüşüne...

CHP sözcüleri, kararın esasına muhalefet etmiyorlardı. Ama alınış şeklini şiddetle eleştiriyorlardı. Bu, Türk askerinin bir dış ülkede savaşa katılması demektir. Savaş kararı ise Anayasa'ya göre ancak Meclis tarafından alınabilirdi. Hükûmetin, muhalefetle de görüş alışverişinde bulunarak, kararı Meclis'ten geçirmiş olması gerekirdi.

Hükûmet, buna, Anayasa'nın bu konudaki maddesini yorumlayarak cevap verdi. Savaş konusu, o zamanki Anayasa'nın 26'ncı maddesindeydi. Madde, Büyük Millet Meclisi'nin doğrudan doğruya yapacağı işleri sıralarken şöyle diyordu:

"... Kanun koymak, (...) devletlerle sözleşme, antlaşma ve barış yapmak, harp ilan etmek (...) gibi görevleri Büyük Millet Meclisi ancak kendisi yapar."

Hükûmet sözcüleri bunu okuyarak diyorlardı ki:

"Bizim yaptığımız bir harp ilanı (savaş ilanı) değildir. Biz Birleşmiş Milletler antlaşmasıyla üstlendiğimiz bir yükümlülüğü yerine getiriyoruz."

Aslında, bu gerekçe, zayıf bir gerekçe değildi. Yürürlükteki Anayasa'nın yazılış tarihi 1924'tü. O zamanlar "savaş" denilince, ilan edilerek başlayan eski usul savaşlar akla geliyordu. Oysa aradan geçen zaman içinde ilan edilmeden başlayan savaşlar da ortaya çıkmıştı. Savaş adını taşımayan savaşlar da...

Hükûmet 26'ncı maddenin –hukukî deyimiyile– "lafzına" dayanarak, yanlış bir şey yapmadığını öne sürebiliyordu.

(1961 Anayasası hazırlanırken, Kore Savaşı sırasındaki bu tar-

tışmalar hatırlanacak ve savaşla ilgili madde şöyle değiştiril-
ecekti:

*“Milletlerarası hukukun meşru saydığı hallerde savaş hali ila-
nına veya Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası antlaşmaların
veya milletlararası nezaket kurallarının gerektirdiği haller dışın-
da TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ'NİN YABANCI ÜLKELERE GÖN-
DERİLMESİNE veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulun-
masına izin verme yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisi'nindir.”*

1961 Anayasası'nın 65'inci maddesindeki bu cümle, 1982 Ana-
yasası'nın da 92'nci maddesine aynen aktarılacaktı.

İşin hukukî tartışmasının yanında bir de siyasî tartışması vardı.

Hükûmet sözcüleri CHP'ye hukukî cevap vermekle kalmıyor-
lardı. Muhalefetin, bu “millî mesele”de bir şekil eleştirisi icat ede-
rek, “millî birliği bozduğu”nu öne sürüyorlardı.

CHP'nin yayınladığı Parti Meclisi bildirisinde ise, bunun tam
tersine, “millî birliği iktidarın bozduğu” görüşü vardı. İktidar
önemli konularda muhalefetle temas edip mutabakat aramadık-
ça millî birlik sağlanamazdı. Bu, bildiride dikkatli bir üslupla şö-
yle ifade ediliyordu:

*“(…) büyük memleket işlerinde, özellikle ülke savunması ve
harp ihtimallerinde hükûmetin muhalefet partisiyle fikir beraber-
liği sağlamayı tercih etmesi, büyük mücadelelerde ülke birliğini
sağlamak için esas tedbirdir.”*

Üslup, muhalefet lideri İsmet İnönü'nün üslubuydu. Cümlede,
hükûmetin o zamana kadarki davranışını eleştirmenin yanında,
geleceğe yönelik bir mesaj vardı. İktidara “Şimdiye kadar muha-
lefetle görüşmeyi denemedin. Bari bundan sonra dene” demek is-
tenmişti.

Adnan Menderes bu mesajı aldı. Cevapladı da... Bir basın top-
lantısı yaptı. Önce muhalefete veryansın etti. Sonra şöyle dedi:

*“Fakat bu gibiler, istişarelere (karşılıklı danışmalara) kıymet
ve ehemmiyet verdiklerini öğrendikten sonra, ilerde kendilerini
tatmin edeceğimizden emin olabilirler.”*

Bu, “İsteğinizi bundan sonra yerine getiririm” demekti ama, ar-
kası gelmedi. Belli ki, o sırada “taktik icabı” olarak söylenmiş bir

sözdü. Sonra hemen rafa kaldırıldı. Hükümet, muhalefeti “tatmin edecek” bir politika izlemek şöyle dursun, halkı muhalefete karşı “tahrik” edecek bir tavrı içine girdi.

İktidar basını, “Millî menfaatlerimizi baltalıyorlar” diye sürdürdüğü kampanyaya paralel olarak, “vatandaş telgrafı” yayımlamaya başladı. Bunlarda Kore’ye asker gönderme kararı övülürken, muhalefetin “yıkıcılığı”, “bozgunculuğu”, “köstekçiliği” yeriliyordu.

Menderes’in hesabı

Oysa İsmet Paşa’nın başkanlığındaki CHP muhalefeti Kore’ye asker gönderme konusunun “esas”ıyla ilgili hiçbir şey söylememişti. “Asker göndermemeliydik” dememişti. Söylediği şey “Bu konuyu bir kere de birlikte ve Meclis’te görüşmeliydik”ten ibaretti.

Kaldı ki, Menderes veya Bayar, konuyu İsmet Paşa’yla daha önce görüşse ve bununla ilgili bir Meclis oturumu düzenleseydi, CHP için “esas”na itiraz edebilir miydi? Kurucu üyesi olduğu Birleşmiş Milletler’in kararlarına uymak, onun da politikasının temeliydi. ABD’yle iyi geçinerek NATO’ya girmek onun da hedefiydi.

Metin Toker yazıyor: Demokrat Parti’nin iktidarı kazanmasından sonra İnönü’yle Bayar’ın devir teslim niteliğindeki görüşmesinde Bayar İnönü’ye sormuştu:

“Niye NATO’ya girmediniz?”

İnönü de ona sormuştu:

“Aldılar da girmedik mi iki gözüm?”

Evet, İsmet Paşa da, NATO’ya girmek istiyordu. Kendisi iktidar dayken bunun dolaylı dolaysız girişimlerini yaptırmıştı. Ama sonuç alamamıştı. Kore’yle ilgili olarak bu imkânın açıldığına inanılmazdıysa, buna karşı çıkamazdı. Çıkarsa tutarlılığını kaybederdi.

Öyleyse, Başbakan Adnan Menderes veya Celal Bayar, muhalefet lideriyle görüşmeyi niçin ihmal ettiler?

Kore kararının basındaki en hararetli savunucusu olduğunu –biraz önce– gördüğümüz Ahmet Emin Yalman, anılarında, Adnan Menderes’in kararla ilgili o tavrının “acele”den kaynaklandığını yazar. Anlattığına göre, karardan bir süre önce bir gün başbakan onu çağırılmış. Yanında Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü de varmış. Demiş ki:

“Memleket hesabına çok mühim bir karar vermek durumundayız. Bunu önceden bilmeni ve beklenen hücumlara karşı bizi önceden anlayışla desteklemeni istiyoruz.”

Sonra kararı açıklamış:

“... (Amerika'nın çağrısı) bizim hesabımıza yaman bir fırsattır. NATO'ya kabul edilmemize de köprü olabilir. Buna herkesten önce olumlu bir cevap vermek ve diğer milletleri olmuş bitmiş bir durum karşısında bırakmak istiyoruz.”

Menderes “herkesten önce” davranma isteğinin gerekçesini açıklarken, İngiltere'nin tutumuyla ilgili şüpheleri olduğunu söylemiş. Yalman'a göre, korktuğu şuymuş:

İngiltere bu işi savsaklamak isteyebilir. Başka öteki ülkeler de aynı şekilde davranırlar ve Kore'de bir “ortak güç”ün oluşması suya düşebilir. Bu Türkiye'nin NATO'ya girmesi fırsatının kaçmasına yol açabilir.

“Fırsatın kaçırmama” yolu olarak da Menderes şunu söylemiş:

“Biz oraya bir Türk birliği gönderince onlar da Kore Savaşı'na canla başla katılmak zorunda kalırlar.”

Ahmet Emin Yalman, Menderes'in, bunları anlattıktan sonra, Meclis'i toplantıya çağırmasının nedenini şöyle açıkladığını yazıyor:

Yalman'la (ortada) ile Menderes'in ilişkileri, DP'nin muhalefet yıllarından beri çok yakındı. İktidara geçtikten sonra da bir süre aynı şekilde devam etti.

“(…) Fakat işin içinde Türk askerini yurtdışına göndermek davası olması dolayısıyla Meclis kararı almaya kalkışırsak iş uzar, dedikoduların sonu gelmez. Bir saat bile kaybetmeden, sorumluluğu üzerimize alarak, kararı Birleşmiş Milletler’e ve Amerika’ya bildirmek zorundayız.”

Menderes’in Yalman’a söylediği, “bir saat bile kaybetmeden...” gerekçesi, akla şu soruyu getiriyor:

Menderes, Köprülü’yü de yanına alarak Yalman’la görüştüğü zamanı İnönü’yle görüşmeye ayırsaydı daha iyi olmaz mıydı? Konuyu, aynı süre içinde İnönü’ye de anlatabilirdi. Ondan tam bir onay alamasa bile görüşünü alırdı. En azından, muhalefetin “Bizimle görüşmediler” demesine fırsat vermemiş olurdu.

Metin Toker, dönemle ilgili kitabında şöyle diyor:

“Bunun yapılmamasının nedeni, DP büyüklerindeki İsmet Paşa kompleksidir. Sanki onunla işbirliğine girerlerse, ‘İşte, her şeyi hâlâ İnönü yönetiyor’ havası yurttan doğacak ve bu onları zayıflatacaktır.”

Hürriyet gazetesinin kurucusu ve başyazarı Sedat Simavi ise, bunu yeni iktidarın acemiliğine bağlıyor. Diyor ki:

“Bu işte (hükûmetin) tecrübesizliği ve acemiliği büyük rol oynadı. Eğer verdiği bu kararda Meclis’in ve muhalefetin oyu bulunsaydı, etraftaki sızıltı ve mırultı daha hafif olacaktı.”

Nedeni ister kompleks olsun ister acemilik, Kore kararındaki şekil eksikliğinin sonucu şu oldu: İktidarla muhalefet arasında zaten gerginleşmiş olan ilişkiler, daha da gerginleşti.

“Savaş hayır”ın bedeli

Türkiye’de Kore’ye asker göndermeye “esas”tan karşı çıkıp “Savaş hayır” diyenlere gelince...

Onların sesleri, daha önce nedenlerini belirttik, çok zayıf çıkıyordu. Hükûmetin kararı açıklandıktan sonra gene de küçük çapta bir iki protesto girişimi yaptılar. Behice Boran’ın başkanlığındaki Barışseverler Derneği Meclis Başkanlığı’na, hükûmeti eleştiren bir telgraf çekti. Bu, birkaç gazetede yayımlandı.

Meclis’teki muhalefetin, “şekil”le ilgili eleştirilerine tahammül

Behice Boran Adnan Cemgil'le birlikte
"Savaşa hayır" dedi... İkisi de 15'er ay
hapse mahkûm oldu...

edemeyen hükûmet, "esas"la ilgili bu girişime çok daha şiddetli bir tepki gösterdi. Menderes bir demeç verdi: Dedi ki:

"Bunlar komünizme hizmet veriyorlar. Bu gibi 'barışseverler'le mücadele edeceğiz."

Demecin etkisi hemen ertesi gün görüldü. Derneğin başkanı Behice Boran ile genel sekreteri Adnan Cemgil gözaltına alındı. Daha sonra, haklarında açılan davada 15'er ay hapse mahkûm edileceklerdi.

1950 Türkiye'sinde Kore'ye asker gönderilmesine "esas"tan karşı çıkıp "Savaşa hayır" demenin bedeli buydu.

CHP gibi "şekil" açısından karşı çıkmanın bedeli de iktidar tarafından "bozguncu" diye suçlanmaktı.

"Türkiye'yi Kore'de korumak..."

Kore'ye gidecek Türk tugayının hazırlanması, hükûmetin kararından hemen sonra başladı.

3 Ağustos'ta yapılan düzenlemelere göre, tugayın çekirdeğini

Ankara'da 28. Tümen'e bağlı bir alayın üç piyade taburu oluştura-
caktı. Ona bir motorlu topçu taburuyla gerekli diğer birlikler ek-
lenecekti.

Tugay komutanlığına Tuğgeneral Tahsin Yazıcı getirilmişti.
Alay komutanı Albay Celal Dora'ydı.

Tuğgeneral Tahsin Yazıcı Manastır doğumluydu. 58 yaşındaydı.
1912'de Harbiye'yi bitirip, subay olmuş, Birinci Dünya Savaşı'na,
Kurtuluş Savaşı'na katılmış deneyimli bir askerdi. Babacan bir
komutan olmasıyla tanınırdı.

Albay Celal Dora Harputlu'ydu. 48 yaşındaydı. O da başarılı bir
askerdi.

(Bu iki isim, kamuoyunda büyük ün kazanacaktı. Önce tugayı-
mızdaki görevleri ve Kore Savaşı'ndaki çalışmalarıyla... Sonra
aralarında çıkan anlaşmazlıkla... Daha sonra da, karşıt partiler-
den siyasete girmeleriyle...

Tahsin Yazıcı 1954'te Demokrat Parti'den, Celal Dora da
1957'de CHP'den milletvekili olacaktı. Daha sonra da anılarını ya-
zacaklar, birbirlerine –ilerde göreceğimiz gibi– çok ağır suçlama-
lar yöneltceklerdi.) suçlayacaklardı.

1950'nin ağustos ayında ve eylülün ilk iki haftasında tugay
mensuplarına yoğun bir eğitim programı uygulandı.

Eğitimde güçlüklerden biri, Kore'de Amerikan silahlarının kul-
lanılacak olmasıydı. Bunlar, Türk askerlerinin o zamana kadar
kullandığı yaşlı silahlardan hayli farklıydı.

Bu güçlüğü aşmak için Ankara'daki Amerikan Yardım Kurulu
harekete geçti. Almanya'daki Amerikan birliklerinden bir miktar
örnek silah getirildi... Bunlar o zamanın "modern" tüfekleri, oto-
matik tabancaları, hafif makineli, ağır makineli tüfekleri, roketa-
tarlarıydı.

Amerikalı bir binbaşının yönetiminde bir eğitim kurulu oluştu-
ruldu. Subay ve erlerimize, bunların kullanılması anlatıldı. Fakat
eldeki örnek silahlar azdı. Askerlerin tümüne o silahlarla eğitim
atışı yaptırılmıyordu. Aradaki açığın eski klasik silahlarla yapı-
lan atışlarla kapatılmasına çalışılıyordu.

Askerler, psikolojik eğitimden de geçiriliyordu. O arada Kore'-
ye niçin gittikleri resmî gerekçeye dayatılarak anlatılıyordu:

*"Kore'ye, tüm hür dünyayla birlikte Türkiye'nin de düşmanları
olan komünistler saldırmışlardır. Orada başarı kazanırlarsa, ya-
rın bize de saldırırlar. Komünistler orada yenilgiye uğratılmal-
dır ki, artık bize saldırmaya cesaret edemesinler. Yani, siz Kore'de*

düşmanla savaşırken, aslında kendi sınırlarınızı koruyacaksınız.”

Bu, Amerika’da Truman Doktrini oluşturulurken Amerikalıları ikna etmek için kullanılan formüle benziyordu:

“Komünist baskısına karşı durmak Amerika’ya savunmak demektir” formülüne...

Cümlenin ikinci bölümü Türkçe’ye “... Türkiye’yi korumak demektir” diye adapte ediliyordu.

“Cenup bir liman”dan “nakil vasıtası”yla...

Tugaya bağlı birlikler, eylül ortasından itibaren Ankara’da Etimesgut’ta toplandılar. 19 Eylül’den itibaren de İskenderun’a gitmek üzere özel trenlere bindirildiler. Tugay mevcudu, takviyelerle 5 090’a ulaşmıştı. 259’u subay, 395’i astsubay, 4 414’ü er ve erbaşı. Geri kalanları askerî ve sivil memurlardı.

İskenderun’da şehre 20 kilometre uzaklıkta ordugâh kurulmuştu. Gelenler oraya yerleştirildiler. 25 Eylül’den itibaren de kafileler halinde limana getirildiler.

Askerlerimizin İskenderun’dan yola çıkışları... Geminin üstünde “Allahaismarladık” dövizî var... Rıhtımdaki dövizde de “Selamete gidin, selamete dönün” yazıyor...

KORE SAYAŞ BİRLİĞİNİ UĞURLADIK

Askerlerimizin yola çıktığı liman İskenderun limanıydı. Fakat ilk gün bu yazılmadı. Gazetelerdeki fotoğrafların altında, hangi taşıt aracına bindikleri de yazılmadı.

Limanda Amerikalıların sağladığı beş gemi onları bekliyordu. İki teçhizat için ayrılmıştı. Üçü askerleri götürecekti. İlk kafilenin uğurlanışı görkemli oldu. Rıhtım halkla doluydu. Askerlere sevgi gösterileri yapıyordu. Rıhtıma asılan bir dövizde şu yazı vardı:

“Selamette gidin, selamette dönün, kahraman milletin yiğit askerleri.”

Geminin rıhtıma bakan yanına da, üzerinde “Allahısmarladık” yazılı bir döviz asılmıştı. Gemi harekete geçince, gidenler kalanlara, kalanlar gidenlere uzun uzun el salladılar.

Bu gidişin haberi ve fotoğrafları ertesi günlerin gazetelerinde yayımlanmayacaktı. Çünkü hükûmet adına, gazetelerden “özel rica” da bulunmuştu. Bu rica – gerekçesi açıklanmadı ama – belli ki, güvenlik nedeniyledi. Ancak haber yabancı ajanslara yansımıştı. Ajansların haberi yabancı radyolar tarafından da yayınlanınca gizliliğin anlamı kalmadı. “Rica” neden sonra yürürlükten kalktı. Ama ilk haberler, gene, zaman, yer ve araç öğeleri sansürlü olarak yayımlandı. Askerlerimizin ne zaman, nereden ve neyle hareket ettikleri bildirilmedi.

Ornegin, *Hurriyet* in naberi Savaş birliğimiz Kore yolunda gibi genel bir başlık altında, şöyle cümlelerle oluşturulmuştu:

“Türk savaş birliği, CENUP (güney) bir limandan hareket etmiştir. Birliğimize mensup er ve subaylar BULUNDUKLARI ŞEHİR’de fevkalade bir samimiyet havası içinde ağırlanmışlardır.”

Fotoğrafların altında yazılanlar daha da ilginçti:

Askerlerimiz, bir gemi merdiveni olduğu besbelli bir merdivenden çıkıyorlar. Ama “gemi” kelimesi yazılmıyor, şöyle deniliyordu:

“Kore birliğimize mensup kahraman Mehmetçikler nakil vasıtasına (taşıt aracına) binerlerken...”

“Ankara nire, Kore nire...”

Askerlikte “uzak” olma ölçüsü bir zamanlar Yemen’miş. Osmanlı başkenti İstanbul’a olan uzaklığı, kuş uçuşuyla bile 4 bin kilometre kadarmış. Adı türkülere geçmiş.

Gerçi zaman savaş zamanı... Yemen’e “gidip de gelmeme”lerde savaşın da etkisi var. Ama Yemen türküsünde, sadece savaştan değil, o bilinmeyen yerin “uzak”lığından da şikâyet edilir:

*“Adı Yemen’dir
Gülü çemendir
Giden gelmiyor
Acep nedendir?..”*

Cumhuriyet döneminde durum değişmişti... Askerlik yapanlar ne savaş görmüşlerdi, ne de Yemen kadar uzak yerlere gönderilmişlerdi.

Yeni Türkiye’nin sınırları içinde o kadar uzak yer, zaten kalmamıştı. Ama “uzak”lık, görece bir kavram... Askerlik yapılan yerlerin bazısı, ülkenin merkezlerine ötekilerden daha uzaktı.

Ankaralı gazeteci Mehmed Kemal, aynı zamanda ünlü bir genç şairimizdi. Askerliğini Sivas’ın Zara’sında yapmıştı. Solculuğu yüzünden “sakıncalı” sayıldığı için güç bir askerlik geçirmişti. Ama asıl zoruna giden, Zara’nın Ankara’ya “çok uzak” olmasıydı. Sekiz sözcüklü bir dörtlük yazmıştı. Bundan şikâyet ediyordu:

*“Ankara nire,
Zara nire...
Dayanmak marifet
Dayan bre...”*

Zara'nın Ankara'dan "uzak"lığı, yaklaşık 500 kilometreydi.

Cumhuriyet dönemindeki askerliklerde "çok uzak" olma ölçüsü, işte bu civarlardaydı.

Şimdi, Türk tugayının Kore yolculuğuyla, bu ölçü birdenbire değişmişti. Sadece Cumhuriyet dönemindeki beş-altı yüz kilometrelik uzaklıklar değil, Osmanlı dönemindeki dört-beş bin kilometrelik uzaklıklar da kat kat aşılmıştı. İskenderun'dan Kore'ye giden gemiler, Süveyş Kanalı'ndan ve Kızıldeniz'den geçip Yemen kıyılarını da aşıttan sonra, Hindistan kıyılarından Bengal Körfezi'ne ulaşip Singapur ve Filipinler üzerinden Formoza'ya, oradan da Kore'nin Pusan limanına varmak için 15 bin kilometreyi aşan bir yolculuk yapacaklardı. Oraya ancak 21 gün sonra ulaşacaklardı.

Mehmed Kemal'in şiiri artık –bir kelimelik değişiklikle– güncel hale gelebilirdi:

"Ankara nire, Kore nire..."

Gemideki sorunlar

Kore'ye gidecek Türk askerlerinin görevleri, eski savaşlardaki gibi, ülkelerine toprak katmak veya ülkelerinin orada var olan

"Ankara nire, Zara nire..."nin şairi Mehmed Kemal'in, birlikte gazetecilik yaptığımız günlerden imzalı bir fotoğrafı ve ilk şiir kitabı: *Birinci Kilometre*.

herhangi bir çıkarını korumak değildi. Onlardan beklenen somut işlev, ABD tarafından oluşturulan ve ABD tarafından yönetilen bir ortak güç içinde, kendilerine verilecek olan emirleri yerine getirmektir.

Gerçi, onlara daha Ankara'dayken o gücün içinde savaşmanın, "Türkiye'nin sınırlarını korumak"la "aynı şey" olduğunu anlatmışlardı ama, aradaki "uzak"lık, bu "aynı şey olma"nın anlaşılmasını güçleştiriyordu.

Bütün bunlara rağmen, tugay mevcudunun büyük kısmı bu yolculuktan memnundu. Kıyılarda bilmedikleri yerleri görüyorlardı ve göreceklerdi. Çoğu deniz yolculuğuna ilk defa çıkıyordu. Bazılarını deniz tutuyordu. Ama gemideki doktorların ilaçlarıyla ayağa kalkabiliyorlardı.

En önemli sorunları ekmek sorunuuydu. Amerikalıların idaresindeki gemide yemekler boldu. Ama ekmek azdı. Yemek işlerini düzenleyenler, Türklerin ekmek ihtiyacının Amerikalılardan hayli farklı olduğunu herhalde bilmiyorlardı.

Yemeklerin de çoğu haşlamaydı. Bizim damak zevkimize uymuyordu. Ama ona ister istemez alışıldı. Yemekler beş gözlü alüminyum tepsilerle sıraya girilerek alınıyordu. Bu da askerlerimiz için "yeni"ydi. Ona da alışıldı.

Ekmek azlığı ise her gün şikâyet konusuuydu.

Alay komutanı Celal Dora anlarında bunu şöyle anlatıyor:

"Her öğünde bir santim kalınlığında dahi olmayan iki dilim ekmeği, bilhassa erlerimiz iki üç lokmada bitirmekte ve bu yüzden karınları doymadan yemekten aç olarak kalkmakta idiler."

Dora, soruna çare aramak için gemi komutanıyla görüşüldüğünü, ekmek miktarının artırılmasının kabul edildiğini yazıyor. Ama bunun sonucu şöyle olmuş, onu da anlatıyor:

"Gemi kumandanına vaki müracaatımızın kabul edilerek herkesin yiyeceği kadar ekmek alması müsaadesi verildiği gün, ilk defa önde yemekhaneye giren grup mevcut ekmeği bitirmiş ve sonrakilere ekmek kalmadığı görülünce, kaptan ekmeği tekrar tahdit etmek (sınırlamak) mecburiyetinde kalmıştı."

Dora'ya göre, bizim askerlerimiz, "gıdalarının dörtte üçünü ekmekten almaya alışmışlar"dı ve "gözle görülür şekilde kilo kaybediyorlar"dı. Ama yapacak bir şey yoktu. Çünkü gemideki 2 400

ayarılmıştı. O kadarlık un alınmıştı. Uğranılacak limanlardan un ikmalî de usule uygun değildi.

Bir ikinci zorluk tercüman azlığıydı. Birliğimizde İngilizce'yi yeteri kadar bilenler çok azdı. Görevli tercüman sayısı da ikiydi. Bunlar genide dil farklılığı yüzünden çıkan anlaşmazlıkları çözmeye yetmiyordu.

General Yazıcı da, anılarında tuvalet sorunundan söz eder. Gemideki hepsi alafranga olan tuvaletlere alışmamış olan askerlerimizin buna uyum sağlamalarının kolay olmadığını anlatır. Şöyle:

“En mühim yerler duş ve tuvalet yerleriydi. İlk günlerde tuvalet küvetlerine tüneyerek oturanlar, matara kullananlar (vardı) oraların temizliğini devam ettiremiyorlar, günde birkaç defa oraların gözden ve elden geçirilmesini zarurî kılıyorlardı. Zayıf olan tarafımız o yerlerde idi. Diğer yerlerde nizam teessüs etmişti (düzen kurulmuştu). O zayıf yerlerde subaylar ve astsubaylar tuvalet istimali (kullanımı) dersi vermeye memur edilmişlerdi.”

Bu konu, Amerikalı gemi yöneticilerinin günlük olarak tuttukları raporlara yansiyordu. General Yazıcı bundan da çok rahatsız oluyordu. Anılarında, duş ve tuvaletlere bizzat yaptığı teftişleri de anlatır ve bunun gerekçesi olarak da şunu belirtir:

“Gemiye ilk geldiğimizde, her tarafında göze çarpan temizlik ve intizamı muhafaza etmek düşünce ve mecburiyeti bir endişe konusu oldu. Çocuklarımızın böyle bir gemide haftalarca seyahate alışık olmadıkları bazı hususlarda yapacakları kusurlarla yabancılar nazarında mahcup olmamak, onların nazikâne bile olsa ihtarlarını uğramamak, ciddiyetle düşünülecek bir mesele kabul olundu.”

Tahsin Yazıcı'nın “yabancılar nazarında mahcup olmamak” endişesi, Kore tugayımızın gemi yolculuğundan başlayarak, cephe-deki savaş hareketlerine kadar her yerde çeşitli vesilelerle ortaya çıkacaktı. General Yazıcı da, Albay Dora da, anılarında o konuya verdikleri önemin örneklerini anlatacaklardı.

Gelen haberler iyiydi

Tugayımızı ve malzemelerini Kore'ye götüren beş geminin yolculuğu devam ederken, Kore'deki savaş cephelerinden gelen ha-

berler sevindiriciydi. Komutanlar bunları geminin alabildiği radyo yayınlarından ve telsiz mesajlarından öğreniyorlardı, biz Türkiye'dekiler de Ankara Radyosu'ndan ve gazetelerden...

Tabii, hükümetin Kore'ye asker gönderme kararından beri, Kore haberleri, ilgimizi en fazla çeken haberlerdendi. Gazetelerdeki Kore haritalarından da, cepheledeki durumu izleyebiliyorduk.

Kore'deki dengenin Amerika ve müttefikleri lehine değişmesi, tugayımızın İskenderun'dan hareketinden biraz önce başlamıştı.

Temmuz ve ağustos aylarında Güney Kore'nin büyük kısmını işgalleri altına alıp, Amerikan desteğindeki Güney Kore ordusunu Pusan limanı etrafındaki dar bölgeye sıkıştıran Kuzey Kore orduları, Amerikalıların 15 Eylül'deki ani çıkarma operasyonu ile kısa süre içinde girmişler ve kendi topraklarına doğru çekilmek zorunda kalmışlardı.

Amerika'nın Uzakdoğu'daki şöhretli komutanı General MacArthur'un planladığı bu çıkarma operasyonunun yeri, Kore'nin batısında, Güney Kore'nin kuzeylilerce işgal edilmiş olan başkenti Seul'ün 30 kilometre yakınındaki İnçon limanıydı. Liman bölgesi böyle bir harekâta müsait olmadığı halde, Amerikan Deniz Kuvvetleri görevini başarıyla tamamlanmıştı.

Bölgedeki Kuzey Kore kuvvetleri gafil avlanmıştı. Karaya çıkan kara kuvvetleri de bir yandan başkent Seul'ü kurtarmaya yönelirken bir yandan da Pusan'ı çeviren Kuzey Kore kuvvetlerini sıkıştırmışlar, mevzilerini terk etmek zorunda bırakmışlardı.

Tugayımızın ilk kafilesinin İskenderun'dan hareket ettiği gün (25 Eylül) Güney Kore başkenti Seul geri alınmıştı.

Tugayımızın yolculuğunun sürdüğü daha sonraki günlerde Amerikan birlikleri, Güney Kore birlikleriyle beraber, Güney'in daha birçok yerini işgal altından kurtarmışlardı. Onunla da kalmamışlardı. Birleşmiş Milletlerden yeniden alınan yetkiyle, 38'inci paralelin kuzeyine geçmişlerdi. Yani Kuzey Kore topraklarına... Oradaki ilerleyişlerine devam ediyorlardı.

Bu, bizim askerlerin, daha görevlerine başlamadan, işlerinin kolaylaşması, karşılaşılabilecekleri tehlikelerin azalması demektir.

Hatta bazı Batılı yorumcuların bizim gazetelere de yansıyan görüşlerine göre, bu gelişme, Kore Savaşı'nın bitişini yaklaştırmıştı.

Kuzey Korelilerin artık yeniden kıpırdanacak hali kalmamıştı. Amerikan ve Güney Kore kuvvetleri tüm Kuzey Kore'yi işgalleri altına alabilirler ve Kore'nin birleşmesini o şekilde sağlayabilirlerdi.

Bu iyimserlik, giderek yaygınlaşıyordu. Biz Türkiye'dekiler de –tabii, tugayımızın aileleri başta olmak üzere– radyodan işitip gazetelerde okuduklarımızdan memnun oluyorduk.

Milletimizin dünyaya verdiği ders

Türk bayrağı Koreye dikildi. 4500 kahramanımız Birleşik milletlere Türk milleti namına yardım ediyor. Hür milletlerden biri taarruza uğrayınca, öbür milletler kancıklık etmemeli, işte böyle dünyanın tâ ötesinden bile olsa oraya gelmelidir. Yoksa düşman birer birer yutar.

Tugayımızın Kore'ye ulaşması üzerine, *Koroğlu*, bu defa, dünya milletlerine bir nasihatte bulundu.

"Kancıklık etmeyin siz de oraya gelin" dedi.